

Visuomenės sveikata 2005 m. Nr.3(30)

Turinys

A.Jurgelėnas, A.Juozulynas, J.Kalibatas, D.Styra

Sveikatos būklė ir socialinio statuso sąveika, (3-7).

E.Glumbakaitė, J.Kalibatas, V.Kanapeckienė

Veiksniai, skatinantys bendrosios praktikos (šeimos) gydytojų motyvaciją ir turintys įtakos jų darbo kokybei, (8-12).

R.Jankauskas, A.Einikienė, D.Krisiulevičienė

Objektyvių kaulų ir raumenų sistemos pažeidimų paplitimas tarp dirbančių su vibracija generuojančiais įrengimais, (13-17).

J.Petrauskienė, R.Kalėdienė, S.Starkuvienė, S.Kaselienė, J.Dudzevičius

Lietuvos gyventojų mirtingumo nuo pagrindinių priežasčių kritinių pokyčių periodų įvertinimas, (18-21).

B.Pajarskienė, I.Šinickienė, K.Žagminas

Vilniaus universiteto dėstytojų psichosocialiniai darbo stresoriai, (22-27).

N.Mačiulytė, R.Jankauskas

Lėtinių kvėpavimo sistemos ligų paplitimas po 1989 metų avarijos Jonavos "Azoto" įmonėje, (28-32).

I.Lenčiauskienė, A.Zaborskis

Per didelio mokymosi krūvio įtaka moksleivių sveikatai, (33-40).

G.Petronytė, D.Vizbaraitė

14-18 metų mokinių mitybos ir fizinio aktyvumo sąsaja, (41-45).

L.Leonaitė, A.Vitartaitė

Dviejų vidurinių mokyklų 11-12 metų vaikų kūno masės indekso bei santykinės riebalinės masės įtaka širdies ir kraujagyslių sistemos funkciniam rodikliams, (46-51).

Z.Paltanavičienė, D.Zabulytė, J.Kalibatas, D.Adamonienė, V.Gelažinienė

Ekspperimentiniai kadmio akumuliacijos inkstuose ir ekskrecijos su šlapimu bei benzo(a)pireno ir pireno poveikio šiems procesams tyrimai, (52-55).

A.Paltanavičienė, D.Zabulytė, J.Kalibatas

Eksperimentiniai bendratoksiniai kombinuoto benzo(a)pireno ir pireno poveikio tyrimai, (56-61).

A.Šilys, R.Gurevičius

Pagrindinių infekcinės ligoninės našumo rodiklių kaita 1994-2000 metais, (62-69).

B.Gaigalienė, E.Čeremnych, V.Alekna

Vilniuje gyvenančių ilgaamžių žmonių funkcinio savarankiškumo tyrimas ilgalaikio stebėjimo metu, (70-75).

A.Jurgelėnas, A.Juozulynas, J.Kalibatas, D.Styra

Sveikatos būklė ir socialinio statuso sąveika, (3-7).

Santrauka

Darbo tikslas – žemo ir aukšto socialinio statuso ir sveikatos būklės sąveikos subalansuotumo tyrimas. Tyrimo objektas ir metodas: sociologinės apklausos metodu imant interviu respondento namuose tirta 18 metų ir vyresnių Lietuvos gyventojų sveikatos būklė ir jų socialinis statusas. Reprezentatyvi imtis suformuota daugiapakopės tikimybinės atrankos metodu. Tyrimas vykdytas 1997–2000 metais. Analizuoti visų metų bendri duomenys – 4059 asmenys, tarp jų 1946 vyrai ir 2113 moterų. Sveikatos būklė vertinta subjektyviai pagal penkių balų ranginę skalę. Gauti išsimokslinimo, pajamų vienam šeimos nariui, užsiėmimo prestižo duomenys bei pagrindiniai demografiniai duomenys. Duomenų analizei naudotas faktorinės analizės metodas. Sąveikos subalansuotumo rodikliu naudotas bendrumų ir specifiškumų santykis.

Rezultatai. Sveikatos būklės, žemo ir aukšto socialinio statuso sąveikos srityse nustatyta po tris latentinius faktorius. Bendroji jų dispersija žemam statusui 58,5%, aukštam – 53,6%, subalansuotumo rodiklis esant žemam statusui 1,40, aukštam – 1,15. Išvados. Sveikatos būklės ir socialinio statuso sąveikos informacija plėtros procese užėmė nuo 53,65% iki 58,55%. Kita plėtros informacija priklausė specifiniams, su socialiniu statusu nesusijusiems parametrams. Plėtros bendrumų ir specifiškumų santykis, kaip disbalanso rodiklis, buvo 1,40 žemo ir 1,15 aukšto socialinio statuso srityse. Rasta vidinių plėtros prieštaravimų abiejose socialinio statuso srityse. Žemo socialinio statuso pajamos ir gyventojų amžius buvo svarbiausios darnios plėtros disbalanso determinantės.

Raktažodžiai: sveikatos būklė, socialinis statusas, sąveikos subalansuotumas, latentiniai veiksniai.

E.Glumbakaitė, J.Kalibatas, V.Kanapeckienė

Veiksniai, skatinantys bendrosios praktikos (šeimos) gydytojų motyvaciją ir turintys įtakos jų darbo kokybei, (8-12).

Santrauka

Tyrimo tikslas – nustatyti veiksnių, skatinančių bendrosios praktikos (šėimos gydytojų) motyvacią ir turinčių įtakos jų darbo kokybei, paplitimą. Iš viso ištirti 555 šėimos gydytojai, t. y. kas trečias pirminės sveikatos priežiūros centruose dirbantis medikas. Analizė atlikta statistine programa Epi Info 6.01.

Tyrimo metu nustatyta, kad didesnį darbo stažą turintys šėimos gydytojai, palyginti su mažesnį darbo stažą turinčiais gydytojais, statistiškai patikimai dažniau nurodo, kad tokie veiksniai, kaip pasitenkinimas darbu, geri santykiai su pacientais, galimybė tobulėti, finansinis užtikrinimas ir geros darbo sąlygos, turi įtakos jų darbo motyvacijai. Didesnį darbo stažą turintys šėimos gydytojai, palyginti su tais, kurių mažesnis darbo stažas, statistiškai patikimai dažniau nurodė, kad jų darbo kokybei turi įtakos tokie veiksniai, kaip didesnis atlyginimas, darbo krūvių mažinimas, geresnis aprūpinimas medicinine įranga bei bendradarbių ir vadovų parama. Daugiausia šėimos gydytojų kaip pagrindinį veiksni, trukdantį kokybiškiau dirbti, nurodo tai, kad reikia labai daug tvarkyti medicininės dokumentacijos.

Raktažodžiai: bendrosios praktikos (šėimos) gydytojas, motyvacija, darbo kokybė.

R.Jankauskas, A.Einikienė, D.Krisiulevičienė

Objektyvių kaulų ir raumenų sistemos pažeidimų paplitimas tarp dirbančių su vibracija generuojančiais įrengimais, (13-17).

Santrauka

Šio tyrimo tikslas – ištirti objektyvių kaulų ir raumenų sistemos pažeidimų paplitimą tarp dirbančių su įrengimais, generuojančiais vibraciją. Tirti asmenys, patiriantys rankas veikiančią vibraciją (RVV), visą žmogaus kūną veikiančią vibraciją (VKVV) ir tiek rankas, tiek visą žmogaus kūną veikiančią vibraciją (RVV+VKVV), kurie turėjo ne mažesnį kaip 3 metų darbo stažą su vibraciją generuojančiais įrengimais ir dirbo ne mažiau kaip 2 valandas per darbo pamainą. Objektyvų kaulų ir raumenų sistemos ištyrimą atliko darbo medicinos gydytojas, taikydamas standartinius diagnostinius kaulų ir raumenų sistemos kriterijus. Nustatyta, kad objektyvių kaulų ir raumenų sistemos pažeidimų paplitimas tarp asmenų, patiriančių RVV+VKVV, sudarė 55,9% ir buvo didesnis negu tarp patiriančių RVV (42,1%) ir VKVV (28,9%). Kaulų ir raumenų sistemos pažeidimų paplitimas buvo patikimai didesnis tarp moterų ir tarp vyresnių negu 40 metų darbuotojų.

Raktažodžiai: rankas ir visą kūną veikianti vibracija, kaulų ir raumenų sistemos pažeidimai.

J.Petrauskienė, R.Kalėdienė, S.Starkuvienė, S.Kaseliene, J.Dudzevičius

Lietuvos gyventojų mirtingumo nuo pagrindinių priežasčių kritinių pokyčių periodų įvertinimas, (18-21).

Santrauka

Straipsnyje pateikiami Lietuvos gyventojų bendrojo mirtingumo ir mirtingumo nuo pagrindinių priežasčių (širdies ir kraujagyslių ligų, piktybinių navikų, nelaimingų atsitikimų ir traumų, kvėpavimo organų ligų) kritiniai pokyčių periodai 1990–2000 m., įvertinti jungiamųjų taškų (jointpoint) regresinės analizės metodu. Tyrimo duomenys parodė, kad nagrinėtu laikotarpiu mirtingumo kreivėms būdingas vienas lūžio taškas (kritinis periodas), dalijantis mirtingumą į du periodus – didėjančio ir mažėjančio mirtingumo. Bendrojo mirtingumo kritinis periodas (1994 m.) sutapo su mirtingumu nuo nelaimingų atsitikimų ir traumų bei vyrų mirtingumu nuo širdies ir kraujagyslių ligų. Moterų mirtingumo nuo širdies ir kraujagyslių ligų lūžis įvyko 1995 m., o vyrų ir moterų mirtingumo nuo piktybinių navikų – 1993 m. Mirtingumo nuo kvėpavimo organų ligų kreivėje reikšmingų lūžio taškų nenustatyta. Per pirmąjį periodą didėjo bendrasis mirtingumas (vyrų – 4,59%, moterų – 2,91% per metus) ir ypač mirtingumas nuo nelaimingų atsitikimų ir traumų (vyrų – 11,39%, moterų – 9,23% per metus), o nuo kitų priežasčių nustatytos tik mirtingumo didėjimo tendencijos. Per antrąjį periodą reikšmingai mažėjo bendrasis mirtingumas, mirtingumas nuo širdies ir kraujagyslių ligų, nelaimingų atsitikimų ir traumų bei moterų mirtingumas nuo piktybinių navikų.

Raktažodžiai: mirtingumas, pagrindinės mirties priežastys, pokyčiai, lūžio taškai.

B.Pajarskienė, I.Šinickienė, K.Žagminas

Vilniaus universiteto dėstytojų psichosocialiniai darbo stresoriai, (22-27).

Santrauka

Straipsnyje pateikiami 2002 metais Vilniaus universitete atlikto tyrimo, kurio tikslas buvo įvertinti dėstytojų psichosocialinių darbo stresorių intensyvumą pagal lytį, amžių, šeiminių padėtį, pareigas ir pasitenkinimą darbu, rezultatai. Tyrime dalyvavo 407 dėstytojai. Anketa, kuri parengta pagal Suomijos darbo medicinos instituto streso darbe klausimyną, registravome 20 psichosocialinių darbo stresorių ir pasitenkinimą darbu. Klausimai uždari, galimi atsakymų variantai pateikti pagal laipsnį (kaip labai) ar dažnumą (kaip dažnai) intensyvėjimo tvarka, išdėstyti nuo 1 iki 5. Statistinė duomenų analizė atlikta EPI INFO, 6 ver-

sija. Dėstytojų psichosocialiniams darbo stresoriams palyginti apskaičiavome stresorių vidurkius (indeksus). Indekso didėjimas nurodė stresoriaus intensyvėjimą.

Tyrimu nustatėme, kad Vilniaus universiteto dėstytojų psichosocialinių darbo stresorių intensyvumo vertinimas statistiškai patikimai skiriasi priklausomai nuo lyties, amžiaus, šeiminės padėties, pareigų ir pasitenkinimo darbu. Tyrimu nustatyta, kad dėstytojų moterų septynių stresorių intensyvumas didesnis už vyrų. 24–45 metų amžiaus grupėje septynių stresorių intensyvumas buvo didesnis, palyginti su 46–70 metų amžiaus grupe. Trijų stresorių intensyvumas buvo aukštesnis vedusiųjų grupėje, palyginti su vienišais. Dešimties tirtų psichosocialinių stresorių intensyvumas skiriasi priklausomai nuo pareigų, o patenkinti savo darbu dėstytojai jaučiasi darbe veikiami šešiolikos mažiau intensyvių stresorių, palyginti su mažai patenkintais savo darbu dėstytojais. Šiuo tyrimu nustatyta, kad intensyviausi Vilniaus universiteto dėstytojų stresoriai yra neadekvatus atlygis už darbą, skubėjimas ir atsakomybė už kitus žmones.

Raktažodžiai: stresas darbe, psichosocialiniai darbo stresoriai, VU dėstytojai.

N.Mačiulytė, R.Jankauskas

Lėtinių kvėpavimo sistemos ligų paplitimas po 1989 metų avarijos Jonavos "Azoto" įmonėje, (28-32).

Santrauka

Darbo tikslas – nustatyti avarijos, įvykusios 1989 m. Jonavos įmonėje „Azotas“, įtaką lėtinių kvėpavimo sistemos ligų paplitimui. Atliktas retrospektyvinis tyrimas. Ištirti 1165 asmenys, tarp jų 618 (53,0%) vyrų ir 547 (47,0%) moterų. Duomenys apie diagnozuotas ligas buvo renkami iš medicininės dokumentacijos. Duomenų analizė atlikta statistine programa Epi Info 6.00, apskaičiuojant lėtinių kvėpavimo sistemos ligų paplitimą ir santykinę riziką. Gauti duomenys buvo lyginami tarp avarijos dieną dirbusių asmenų (paveikta grupė) ir kontrolinių grupių (I gr. – įmonės darbuotojai, nedirbę avarijos dieną, II gr. – administracijos darbuotojai, III gr. – iki 1989 metų ir avarijos metu gyvenę ir dirbę Jonavos gyventojai, avarijos metu nepatekę į „šleifo“ zoną). Nustatyta, kad bendras visų tirtų ligų paplitimas paveiktoje grupėje buvo didesnis negu kontrolinėse, o ligų paplitimo skirtumas statistiškai reikšmingas ($p < 0,05$), lyginant su III kontroline grupe. Paveiktoje grupėje, lyginant su kontrolinėmis grupėmis, bendras visų tirtų ligų santykinės rizikos rodiklis buvo 1,77 karto didesnis negu I kontrolinėje grupėje, 1,99 karto didesnis negu II kontrolinėje grupėje ir 2,60 karto didesnis negu III kontrolinėje grupėje ($p < 0,01$). Analizuojant atskirų

ligų paplitimą statistiškai reikšmingų skirtumų paveiktoje ir kontrolinėse grupėse nenustatyta.

Raktažodžiai: lėtinės kvėpavimo sistemos ligos, paplitimas, santykinė rizika.

I.Lenčiauskienė, A.Zaborskis

Per didelio mokymosi krūvio įtaka moksleivių sveikatai, (33-40).

Santrauka

Tyrimo tikslas – įvertinti moksleivių nuomonę apie mokymosi krūvį mokyklose ir iširti jo įtaką moksleivių sveikatai. Tyrimas atliktas dalyvaujant PSO koordinuojamoje tarptautinėje moksleivių gyvensenos ir sveikatos (HBSC) tyrimų programoje 2002 metų kovo – balandžio mėnesiais. Taikytos šios programos tyrimo procedūros ir standartizuota anketa. Tyrime dalyvavo 105 Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų, atrinktų atsitiktiniu būdu, penktų, septintų ir devintų klasių moksleiviai. Iš viso apklausta 5645 11, 13 ir 15 metų moksleivių. Priklausomu kintamuoju pasirinktas mokymosi krūvis. Analizuotas jo sąryšis su moksleivių atsakymais į klausimus apie jų sveikatą, laimingumą, psichosomatinius nusiskundimus, nuovargį ir suicidinius polinkius. Per dideliu mokymosi krūviu skundėsi daugiau nei pusė (59,0%) šalies mokyklų moksleivių. Mergaitės dažniau nei berniukai patyrė per didelį mokymosi krūvį (atitinkamai 61,4% ir 56,4%, $p < 0,001$). Nusiskundimų per dideliu mokymosi krūviu daugėjo nuo 11 iki 15 metų. Mieste gyvenantys moksleiviai jautėsi labiau apkrauti mokymusi negu kaime gyvenantys moksleiviai. Moksleiviai, nurodę per didelį mokymosi krūvį, turėjo daugiau psichosomatinių nusiskundimų negu likusieji. Moksleiviai, patiriantys per didelį mokymosi krūvį, blogiau vertino savo sveikatą, jautėsi nelaimingi, dažniau patyrė nuovargį, kilo minčių apie savižudybę. Mergaitėms neigiamas per didelio mokymosi krūvio poveikis buvo išreikštas stipriau negu berniukams. Pastebėta, kad moksleiviai, patiriantys per didelį mokymosi krūvį, vidutiniškai daugiau laiko praleidžia ruošdami namų darbus, ypač mergaitės. Namų darbų ruošimo trukmė statistiškai reikšmingai didėja su amžiumi. Taigi didelis mokymosi krūvis neigiamai veikia moksleivių sveikatą ir savijautą, todėl labai svarbu jį reguliuoti, ypač vyresnėse klasėse.

Raktažodžiai: sveikata, mokykla, paaugliai, sveikatos ugdymas, mokymosi krūvis.

G.Petronytė, D.Vizbaraitė

14-18 metų mokinių mitybos ir fizinio aktyvumo sąsaja, (41-45).

Santrauka

XX a. devintojo dešimtmečio pradžioje Pasaulio sveikatos organizacija (PSO), pasitelkusi mokslinių tyrimų duomenis, atkreipė dėmesį į tai, jog daugelis su gyvensena susijusių rizikos veiksnių lemia lėtinių ligų išsivystymą. Minėtos aplinkybės skatina iš įvairių pozicijų analizuoti gyvenimo veiksnių svarbą jauno žmogaus gyvenimui.

Tyrimo tikslas – nustatyti 14–18 metų mokinių mitybos ypatumų ir fizinio aktyvumo sąsają. Tiriamąją imtį sudarė 294 mokiniai: 142 berniukai ir 152 mergaitės, atsitiktinės atrankos būdu pasirinkti iš keturių Vilniaus miesto bendrojo lavinimo vidurinių mokyklų ir gimnazijų. Atrankos vienetu laikyta klasė. Pasirinktos aštuntos, dešimtos ir dvyliktos klasės. Tyrimas atliktas anketinės apklausos metodu. Tyrimo rezultatai parodė, kad apklaustų mokinių mityba siejasi su fiziniu aktyvumu. Fiziškai aktyvių paauglių, kaip ir lyties aspektu, mityba yra sveikesnė. Tyrimo išvados rodo, kad planuojant ir vykdant paaugliams skirtas sveikatos ugdymo ir rizikingos elgsenos prevencines programas tikslinga atsižvelgti į tai, jog fizinis aktyvumas yra vienas veiksnių, sąlygojančių racionalios mitybos įpročius.

Raktažodžiai: paaugliai, mityba, fizinis aktyvumas.

L.Leonaitė, A.Vitartaitė

Dviejų vidurinių mokyklų 11-12 metų vaikų kūno masės indekso bei santykinės riebalinės masės įtaka širdies ir kraujagyslių sistemos funkciniam rodikliams, (46-51).

Santrauka

Straipsnyje analizuojami 11–12 metų vaikų riebalinės masės kiekio, kūno masės indekso, širdies susitraukimų dažnio bei sistolinio ir diastolinio arterinio kraujospūdžio duomenys. Tiriamieji buvo atrinkti iš Kauno miesto mokyklų (n=155). Taikėme šias tyrimo metodikas: arterinio kraujospūdžio matavimą, pulsometriją, modifikuotą funkcinį dozuoto fizinio krūvio mėginį pagal Rufje-Diksono metodiką, riebalinių odos raukšlių matavimą, apklausą. Rezultatai. Riebalinė masė turėjo įtakos berniukų širdies susitraukimų dažniui, diastoliniam kraujospūdžiui ramybės metu, o sistoliniam – visose pozicijose. Mergaitėms, turinčioms skirtingą riebalų masės kiekį, nustatyti širdies susitraukimų dažnio po fizinio krūvio ir abiejų arterinio kraujospūdžio rodiklių prieš ir po fizinio krūvio patikimi skirtumai. Išvados. Didelis riebalinės masės kiekis nustatytas 25,16% ištirtų vaikų, didelis kūno masės indeksas nustatytas 26,45% ištirtų vaikų. Riebalinė masė ir kūno masės indeksas turėjo įtakos vaikų širdies ir kraujagyslių sistemos funkciniam rodikliams ramybės metu ir po fizinio krūvio.

Raktažodžiai: vaikai, širdies ir kraujagyslių sistemos funkciniai rodikliai, riebalinė masė, kūno masės indeksas.

Z.Paltanavičienė, D.Zabulytė, J.Kalibatas, D.Adamonienė, V.Gelažinienė

Eksperimentiniai kadmio akumuliacijos inkstuose ir ekskrecijos su šlapimu bei benzo(a)pireno ir pireno poveikio šiems procesams tyrimai, (52-55).

Santrauka

Aplinkos teršalų – sunkiojo metalo kadmio (Cd) ir policiklinių aromatinių angliavandenilių benzo(a)pireno B(a)P bei pireno (P) – panašūs taršos šaltiniai bei patekimo į žmogaus organizmą būdai. Kadmio priskiriamas prie svarbiausių nefrotoksinų. Organizmo absorbuotas Cd daugiausia akumuluojasi inkstuose ir sukelia inkstų kanalėlių disfunkciją. Pavieniai tyrimai rodo, kad B(a)P sąveikaudamas su Cd įvairiose metabolizmo fazėse gali padidinti pastarojo toksiškumą. Šio tyrimo tikslas – ištirti Cd akumuliaciją Wistar žiurkių inkstuose ir ekskreciją su šlapimu bei benzo(a)pireno ir pireno poveikį šiems procesams, įvairios trukmės skirtingoms medžiagų dozėms patenkant į organizmą peroraliniu būdu. Tyrimuose buvo panaudota 60 Wistar linijos žiurkių patinų. Kadmio kiekiai inkstuose ir šlapime tirti atominiu absorbciniu spektrometru SIMAA (firma „Perkin Elmer“, JAV). Tirtos įvairios trukmės ir dydžio skirtingų medžiagų dozės: trumpalaikės Cd (0,1; 0,5 mg/kg), Cd+B(a)P (0,1+0,00015; 0,5+0,0015 mg/kg) bei subchroninės Cd (0,1 mg/kg), Cd+B(a)P (0,1+0,00015 mg/kg), Cd+P (0,1+0,00075 mg/kg), Cd+B(a)P+P (0,1+0,00015+0,00075 mg/kg). Tyrimo rezultatai parodė, kad trumpalaikė 0,5 mg/kg Cd dozė gyvūnų šlapime kadmio kiekį padidina 3,6 karto ($p < 0,01$), o trumpalaikės 0,1 ir 0,5 mg/kg Cd dozės gyvūnų inkstuose kadmio kiekį padidina nuo 8,7 iki 88 kartų ($p < 0,001$). Gauti duomenys rodo, kad Cd akumuliacijai inkstuose bei jo ekskrecijai su šlapimu iš organizmo B(a)P ir P bei jų kombinacija poveikio neturi.

Raktažodžiai: kadmio, benzo(a)pirenas, pirenas, akumuliacija, ekskrecija.

A.Paltanavičienė, D.Zabulytė, J.Kalibatas

Eksperimentiniai bendratoksiniai kombinuoto benzo(a)pireno ir pireno poveikio tyrimai, (56-61).

Santrauka

Oro, vandens, dirvožemio ir maisto produktų teršalai benzo(a)pirenas (B(a)P) ir pirenas (P) priklauso policiklinių aromatinių angliavandenių (PAA) grupei. Šie ksenobiotikai visuomet aptinkami kartu. Jų taršos šaltiniai – tai transportas, pramonės įmonės, katilinės, t. y. visų rūšių degių medžiagų degimo procesai. B(a)P kenkia reproduktyvinei gyvūnų funkcijai, imuninei ir hemopoezinei sistemai, kepenims, virškinamajam traktui, yra hipersensibilizuojanti medžiaga bei priskiriamas 2A grupės kancerogeniškiems faktoriams. Pireno toksiškumas mažai tyrinėtas, didelės jo dozės pažeidžia inkstus. Šio darbo tikslas – ištirti kombinuotą bendratoksinį peroraliai patenkančio benzo(a)pireno ir pireno poveikį Wistar žiurkių organizmui taikant įvairaus dydžio ir trukmės dozes. Trumpalaikiais ir subchroniniais bandymais tirtos medžiagų 4 dozės bei jų kombinacijos: B(a)P – 0,00015; 0,0015; 10,0; 33,3 mg/kg, P – 0,00075; 0,0075; 20,0; 90,0 mg/kg, B(a)P+P – 0,00015+0,00075; 0,0015+0,0075; 10,0+20,0; 33,3+90,0 mg/kg.

Tyrimo rezultatai parodė, kad binariniai B(a)P ir P kompleksai sukėlė pavienius inkstų pažeidimo, kepenų šlapalo sintezės bei kasos sekretinės dalies funkcijos susilpnėjimo požymius. Pagal biocheminius kraujo ir urinalizės rodiklius nustatyti 4 kombinuoto medžiagų veikimo (KMV) tipai: antagonistinis – 66,7%, adityvusis – 19,0%, sinerginis – 4,8%, neaiškios kilmės – 9,5%. Kombinuotas B(a)P ir P poveikis kraujo sudėčiai pasireiškė leukocitų skaičiaus sumažėjimu. Vertinant tirtą medžiagų kompleksą pagal hematologinius rodiklius, nustatyti 3 KMV tipai: antagonistinis – 72,2%, adityvusis – 22,2% ir neaiškios kilmės – 5,6%. Tirtų medžiagų kompleksai didino orientacinį gyvūnų aktyvumą: didėjo orientacinių reakcijų suma, horizontalusis ir vertikalusis judamasis aktyvumas, olos refleksas. Vertinant tirtą medžiagų kompleksą pagal orientacinių reakcijų rodiklius, pasireiškė 3 KMV tipai: adityvusis – 60,0%, sinerginis – 20,0% ir neaiškios kilmės – 20,0%.

Raktažodžiai: benzo(a)pirenas, pirenas, kombinuotas medžiagų veikimas.

A.Šilys, R.Gurevičius

Pagrindinių infekcinės ligoninės našumo rodiklių kaita 1994-2000 metais, (62-69).

Santrauka

Straipsnyje išnagrinėti 1994–2004 m. Respublikinės tuberkuliozės ir infekcinių ligų universitetinės ligoninės (toliau – infekcinės ligoninės) Žvėryno stacionaro veiklos rodikliai. Linijinės regresijos metodu prognozuoti pagrindiniai pacientų srautai ir apskaičiuotas ligoninės infekcinio profilio lovų poreikis iki 2012 m. Aptarti pacientų srautai, sudėti pagal amžių ir lytį, patikslintas diagnozės, hospitalizacijos apimtys pa-

gal ligas ir jų klases, vidutinė gulėjimo trukmė, kai kurie pagrindiniai stacionarinės sveikatos priežiūros rodikliai: vidutinis metinis lovų, išrašytų pacientų skaičius, mirštamumas, lovų užimtumas, įvertintos pasitarųjų 11 metų dinamikos tendencijos. Nustatyta, kad labiausiai didėjo pacientų, hospitalizuotų dėl žarnyno infekcinių (A00-A09) bei kitų bakterijų sukeltų ligų (A30-A49), skaičius, mažėjant hospitalizacijos dėl virusinių hepatitų skaičiui. Atlikta 2012 m. potencialių pacientų srautų prognozė, įvertinant siekiamus vidutinės gulėjimo trukmės bei lovų funkcionavimo rodiklius ir gautas optimalus stacionaro lovų skaičius – 55 (prognozuojamos svyravimo ribos esant 95% tikimybei 42–68 lovos). Organizaciniu požiūriu 55 lovas vertėtų naudoti, o 13 sudarytų atsargos fondą. Prognozuotas bendrasis 2012 m. išrašomų pacientų skaičius yra 3419. Galimos šio skaičiaus svyravimo ribos (esant 95% tikimybei) yra nuo 2624 iki 4213. Atsižvelgiant į naujų efektyvių diagnostikos, gydymo ir slaugos technologijų diegimą ligoninėje, Žvėryno stacionare empiriniu (ekspertiniu) būdu numatyta bendroji vidutinė gulėjimo trukmė 2012 m. yra 5,5 dienos, o lovų funkcionavimo rodiklis – 340 dienų.

Aptikti ligoninės našumo rodikliai ir jų trendai rodo, kad 2003 metų pabaigoje prasidėjusios Vilniaus apskrities ligoninių restruktūrizacijos praktiškai negalima laikyti baigta tol, kol nebus optimizuotas lovų fondo panaudojimas pagal restruktūrizavimo strategijoje numatytus suaugusiųjų infekcinių ligų ligoninės kriterijus, įstaigos kokybės politiką ir tikslus, vadybinius sprendimus, sveikatos diagnostikos ir gydymo vidaus standartus.

Raktažodžiai: žmonių užkrečiamosios ligos (infekcinės ir parazitinės ligos), pacientų srautai, hospitalizavimo priežastys, lovų funkcionavimas, vidutinė gulėjimo trukmė.

B.Gaigalienė, E.Čeremnych, V.Alekna

Vilniuje gyvenančių ilgaamžių žmonių funkcinio savarankiškumo tyrimas ilgalaikio stebėjimo metu, (70-75).

Santrauka

Siekiant išanalizuoti Vilniaus m. gyvenančių ilgaamžių žmonių funkcinį savarankiškumą ir jo kitimą 48 mėn. laikotarpiu apklaustas ir ištirtas 151 asmuo. Atsižvelgiant į išgyvenimo trukmę, visi respondentai suskirstyti į 5 grupes: I grupę sudarė ilgaamžiai, kurie po pirminės apklausos išgyveno □ 11 mėn., II – išgyvenę daugiau kaip 12 mėn., III – 24 mėn., IV – 36 mėn. ir V – 48 mėn. Baigus stebėjimo periodą, visi V gr. ilgaamžiai buvo geros ir patenkinamos būklės. Ženklaus ($p < 0,05$) amžiaus skirtumo tarp grupių nebuvo. 12 asmenų iš tyrimo iškrito. Į visus ADL ir IADL skalių klausimus atsakė 123 respondentai.

Funkcinis savarankiškumas tirtas ADL skale pagal Katz ir IADL skale pagal Lanton. Depresijos simptomai vertinti pagal geriatrinės depresijos trumposios skalės 15 klausimų versiją.

Atliktas tyrimas parodė, kad ilgiau išgyvenusių asmenų grupėse ilgaamžiai buvo statistiškai patikimai ($p < 0,05$) savarankiškesni, geresnės nuotaikos ir jų požiūris į gyvenimą buvo pozityvesnis, lyginant su trumpiau gyvenusiais asmenimis. Ryškiausi skirtumai buvo tarp I ir V grupės. Ilgėjant 48 mėn. išgyvenusių (V gr.) ilgaamžių gyvenimo trukmei, laipsniškai nyko tirtųjų rodiklių skirtumai, lyginant kiekvieną apklausą su I (išgyvenusių = 11 mėn.) grupe. ADL ir IADL veiksmų buityje statistiškai patikimi skirtumai išnyko praėjus 36 mėn.

Depresijos simptomų dažnis tarp grupių iš esmės nesiskyrė. Statistiškai patikimas ($p < 0,05$) skirtumas rastas tik tarp I ir V gr. atsakymų į depresijos skalės du klausimus. Šis skirtumas išsilaikė beveik visą stebėjimo periodą.

Raktažodžiai: funkcinis savarankiškumas, ilgaamžiai žmonės, ilgalaikis stebėjimas.